

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 9, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.24

Н. І. Верхоглядова,
д. е. н., професор, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
І. В. Олініченко,
старший викладач кафедри «Облік і аудит»,
Обласний комунальний ВНЗ «Інститут підприємництва «Стратегія»

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

N. I. Verkhoglyadova,
Doctor of Economy academician of Academy of Economic Sciences Prydniprovsk state academy of construction and architecture, Dnipropetrovsk
I. V. Olinichenko,
regional municipal higher educational institution "Strategy", the Institute for Entrepreneurship, Zhovti Vody

PRINCIPLES OF SUPPORTING ECONOMICAL SECURITY OF THE REGION

Сучасний стан регіональної економіки вимагає, щоб забезпечення економічної безпеки було віднесено до числа основоположних принципів формування і реалізації регіональної політики.

Актуальність даної проблеми підтверджується низкою фундаментальних праць провідних вітчизняних науковців в галузі економічної безпеки: Ареф'євої О., Барановського О., Білоус О., Варналія З., Геєця В., Жаліла Я., Захарова О., Качинського А., Кириченка О. та ін.

Проте, на сьогоднішній день існують не вирішені питання щодо визначення та систематизації основних принципів забезпечення регіональної економічної безпеки.

Метою статті є визначення основних принципів забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні, їх систематизація та доповнення.

На нашу думку для забезпечення економічної безпеки регіону необхідно дотримуватися об'єктивно існуючих загальних принципів, серед яких:

- загальні:
 - комплексності, тобто необхідності аналізу всіх сторін об'єкта дослідження;
 - системності – врахування як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх факторів з позиції розгляду об'єкта дослідження як елемента економічного простору більш високого рівня;
 - варіантності (альтернативності), або виявлення й обґрунтування декількох варіантів забезпечення економічної безпеки;
 - принцип координації (узгодження) зв'язків і стосунків усіх елементів економічної безпеки регіону;
 - принцип спеціалізації елементів (розмежування функцій і операцій, що виконуються елементами);
 - спеціальні принципи:
 - принцип економії ресурсів (за рахунок оптимізації елементів, а також впорядкування виконуваних ними функцій і існуючих зв'язків);
 - принцип циркуляції інформації.
 - принцип балансу інтересів - забезпечується гармонійніше і ефективніше узгодження інтересів суб'єктів як локального так і загального середовища регіону.
 - принципи «екватору». При розробці управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки враховується їх вплив на довкілля і регіональних стейкхолдерів.

Таким чином, економічна безпека має забезпечуватися, насамперед, ефективністю самої економіки регіону, розширенням повноважень місцевого самоврядування, певною економічною автономією при оперативному прийнятті зважених управлінських рішень на окремих територіях країни. Нова регіональна політика має забезпечити розширення економічних можливостей і відповідальності регіональної влади шляхом глибокого перетворення форм і методів управління.

Modern state of regional economy demands that support of economical security will be imputed to number of basic principles of forming and implementation of regional policy.

Actuality of given problem is confirmed by the succession of basic works of leading domestic scientists in the field of economical security : O. Aref'eva, O. Baranovskyi, O. Bilous, Z. Varnaliy, V. Geets, Ya. Zhilil, O. Zakharova, A. Kachynskiy, O. Kyrychenko and others.

Nevertheless, today there are questions which are not solved concerning to determination and systematization of basic principles of supporting regional economical security .

The goal of the article is the determination of the basic principles of supporting economical security on the regional level, their systematization and supplementation.

To our mind to support the economical security of the region it is necessary to follow impartialy existing principles, such as:

- general :
 - replenishment, it means the necessity to analyse all sides of investigating object;
 - systematization - taking into consideration intrinsic interconnection and intercommunication as well as external factors from the position of observing of investigating object as element of economical ampleness of more higher level;
 - alternative or detect and argumentation of some variants of supporting economical security;
 - coordination principle of links and intercourse of all ranges economical security of the region;

- *principle of specialization of elements (delimitation of functions and operations which are executed by elements);*
- *special principles:*
- *principle of saving resources (due to optimization of elements and arrangement which are executed by functions of existing connections);*
- *principle of circulation of information;*
- *principle of balance of interests – supporting harmoniously and effective coordination of interests of subjects as local and as general surrounding of the region;*
- *principles of «equator» while elaboration management decisions concerning supporting of economical security taking into consideration their influence on environment and regional stakeholders.*

So, economical security has to be provided in the first place by effectiveness economy of the region, by extension of commission of municipal government, certain economical autonomy with efficient reception considering management decisions on the discrete territories of the country. New regional policy has to provide expansion economical opportunities and liability of regional authority by means of deep reorganization forms and methods of management.

Ключові слова: економічна безпека, принципи забезпечення регіональної економічної безпеки, загрози економічної безпеки, фактори загроз, баланс інтересів, комплексність, системність, варіантність, ризик, методи контролю.

Key words: economical security, principles of supporting of the regional economical security, threats of economical security, factors of threats, balance of interests, replenishment, systematization, variance, risk, methods of control.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки взагалі і регіональної економіки, зокрема, коли практично всі регіони опинилися в кризовій ситуації, такий, що вимога забезпечення економічної безпеки має бути включена в число основоположних принципів формування і реалізації регіональної політики. Конкретні заходи по реалізації принципів забезпечення економічної безпеки визначаються відносно найбільш гострих проблем регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особлива значущість даної проблеми в сучасних умовах підтверджується низкою фундаментальних праць провідних вітчизняних науковців в галузі економічної безпеки: Ареф'євої О., Барановського О., Білоус О., Варналія З., Гесця В., Жаліла Я., Захарова О., Качинського А., Кириченко О., Крутова В., Ковальчука Т., Козаченко Г., Ліпкана В., Мунтіяна В., Новікова О., Пастернак-Таранушенка Г., Пономаренко В., Пригунова П., Сідака В., Сухорукова А., Циганова В. та ін.

Не дивлячись на широке коло науковців, що займаються проблемами економічної безпеки, на сьогоднішній день існують не вирішені питання щодо визначення та систематизації основних принципів забезпечення регіональної економічної безпеки.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних принципів забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні, їх систематизація та доповнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна економічна наука розглядає декілька концептуальних моделей забезпечення економічної безпеки як національних, так і регіональних систем господарювання. Зокрема, достатньо відома концепція економічної безпеки, заснована на ідеях і положеннях структурної жорсткості економічної системи, її керованості, високого рівня захищеності від зовнішніх викликів та загроз. Головною умовою економічної безпеки розглядаються ресурси, потужності, стабільність, керованість [1].

Характерною рисою аналізу проблеми економічної безпеки, здійснюваного економістами 70-х років минулого сторіччя, став перехід від концепції економічної безпеки, яка базувалась на військовому чиннику, до концепції, в якій економічна безпека є наслідком незалежності держави від зовнішньоекономічної політики інших країн, а незалежність базується на сукупності умов і чинників внутрішнього середовища, з'ясуванню яких і присвячені роботи цього періоду [2].

У вітчизняній науковій школі поняття „економічна безпека” практично не досліджували: старт досліджень з його проблематики припадає на 90-і роки ХХ сторіччя. В нашій країні поняття „економічна безпека” ввійшло у науковий лексикон не раніше 1994 року, після написання науковцем Г. Пастернак-Таранушенком підручника „Економічна безпека держави” [6].

Проте, серед українських вчених і спеціалістів-практиків поки що не сформувалося єдиної теоретично і методологічно обґрунтованої точки зору на економічну безпеку як на наукову категорію.

Процес забезпечення економічної безпеки є невід'ємною функцією кожного регіону та основною сферою діяльності їх інститутів. Вони мають реалізовувати життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави, розробляти та здійснювати комплекс заходів щодо захисту їх від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, гарантувати сприятливі умови життя і продуктивної праці громадян.

На нашу думку, процес забезпечення економічної безпеки регіону має включати такі складові елементи :

- формування системи внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки регіонів;
- визначення принципів, критеріїв, індикаторів та показників, які характеризують регіональні інтереси щодо забезпечення економічної безпеки регіону;
- формування системи моніторингу факторів, які зменшують стійкість економіки регіону до внутрішніх та зовнішніх загроз порушення його економічної безпеки;
- розробку науково обґрунтованої економічної політики та відповідного механізму, який мінімізував би вплив негативних факторів, що заважають забезпеченню економічної безпеки регіону;
- визначення основних шляхів, засобів та способів забезпечення прийнятого рівня економічної безпеки регіону;
- створення нових та вдосконалення існуючих структур органів управління забезпеченням економічної безпеки регіону.

Основні принципи функціонування систем [8] цілком коректно можна віднести і до регіону як соціально-економічної системи. До них відносяться наступні принципи.

Принцип ефективного цілеформування, суть якого полягає в тому, що ціль ефективною поведінки системи задається надсистемою.

Принцип цілісності, який стверджує, що ціле є більшим від суми складання його елементів, тобто система має властивості, які не виводяться із властивостей її елементів та способів їх поєднання.

Принцип детермінізму: причина зміни стану системи завжди знаходиться поза системою.

Принцип оптимальності: система повинна рухатися до мети за оптимальною траєкторією.

Принцип спеціалізації і кооперування, який полягає в тому, що рухаючись до своєї мети, система має тенденцію спеціалізуватись на виконанні своєї функції та кооперуватись з іншими системами.

Принцип ієрархічності, який стверджує, що розвиток системи супроводжується ієрархією.

Загальновідомо, що система забезпечення національної економічної безпеки залежить від принципів, які є її фундаментом і головною підставою для впровадження та розвитку. Це обумовлює включення в систему забезпечення економічної безпеки регіону принципу інтеграції з національною економічною безпекою. Реалізація вказаних принципів можлива за рахунок створення системи безпеки, основними функціями якої мають стати: виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз життєво важливим інтересам об'єктів безпеки; здійснення комплексу оперативних і довгострокових заходів щодо попередження і нейтралізації загроз; створення і підтримка в готовності сил і засобів забезпечення національної безпеки у повсякденних умовах або за надзвичайних ситуацій; здійснення системи заходів щодо нормального функціонування об'єктів безпеки в регіонах, які постраждали в результаті виникнення надзвичайної ситуації; участь у заходах із забезпечення безпеки за межами держави згідно з міжнародними договорами і угодами, що укладені цією державою [9].

До кола основних принципів забезпечення економічної безпеки регіону також належать принципи, які обумовлені необхідністю врахування регіональних особливостей. Такими принципами є: додержання балансу регіональних інтересів; чітке розмежування змісту діяльності, повноважень та відповідальності органів державної влади на державному та регіональному рівнях; чітке розмежування повноважень і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування;

прагнення до примноження національного багатства країни шляхом ефективного використання природно-ресурсного, науково-технічного, фінансового, інтелектуального трудового потенціалу регіону. Таким чином, економічна безпека регіону має ґрунтуватися на принципових положеннях її забезпечення.

Але в різних дослідженнях сучасних науковців присутня різноманітність принципів забезпечення економічної безпеки як відносно до підприємства або регіону так і в загалі.

На думку Шуршина В. О. формування системи економічної безпеки регіону, забезпечення необхідного рівня наукової обґрунтованості оцінки загроз безпечному регіональному розвитку і їх наслідків, повинне базуватися на системі загальних (комплексності, системності, варіантності (альтернативності), прийнятного ризику) та специфічних положень, доповнених принципами оптимізації економічної безпеки, що забезпечує підвищення рівня життя і соціальний прогрес, тобто пріоритетності вирішення завдань і здійснення заходів, спрямованих на збереження здоров'я і життя людини, підтримку нормальних умов її існування та сумісності технічної й соціальної складових економічної безпеки при безумовному пріоритеті останньої [9]

Користін О.С. до основних принципів забезпечення економічної безпеки взагалі відносить:

- верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки;
- додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки;
- своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів;
- пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру;
- інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Так, такі автори, як Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. [3], Донець Л. І., Вашенко Н. В. [4] розглядаючи економічну безпеку на мікрорівні, виділяють ряд найважливіших принципів, до яких відносять: комплексність або системність; пріоритет заходів попередження; безперервність; законність; плановість; економічність; взаємодія; компетентність; поєднання гласності та конфіденційності.

Російські науковці вважають, що забезпечення необхідного рівня економічної безпеки об'єкту дослідження базується на наступних принципах:

- комплексності, тобто необхідності аналізу усіх сторін об'єкту дослідження (галузевої і територіальної, соціальної, технічної і екологічної складових);
- системності, тобто обліку як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх чинників з позицій розгляду об'єкту дослідження як елементу економічного простору більш високого рівня;
- варіантності (альтернативності), тобто виявлення і обґрунтованості декількох варіантів виходу з кризової ситуації, з одного боку, розрахунку траєкторії соціально-економічного розвитку на майбутнє, з іншого боку;
- безумовного пріоритету економічної безпеки як найважливішого елементу якості життя і соціального прогресу, тобто пріоритетності рішення завдань і здійснення заходів, спрямованих на збереження здоров'я і життя людини, підтримку нормальних умов його існування;
- прийнятного ризику, тобто виявлення і реалізації доступних заходів, спрямованих на захист людини в ринковому середовищі і недопущення кризових ситуацій;
- сумісності технічної і соціальної складових економічної безпеки і безумовного пріоритету останньої;
- компромісу між поколіннями з акцентом тяжкості подолання кризових ситуацій сьогодні.

Ми безумовно погоджуємося з переліченими науковцями, але вважаємо за потрібне з широкого та різноманітного переліку принципів виділити ті, які є найбільш вагомими для регіонального рівня дослідження економічної безпеки.

На нашу думку для забезпечення економічної безпеки регіону необхідно дотримуватися об'єктивно існуючих загальних принципів (рис.1.), серед яких:

- загальні:

- комплексності, тобто необхідності аналізу всіх сторін об'єкта дослідження [5];

- системності – врахування як внутрішніх взаємозв'язків і взаємозалежностей, так і зовнішніх факторів з позицій розгляду об'єкта дослідження як елемента економічного простору більш високого рівня[3];

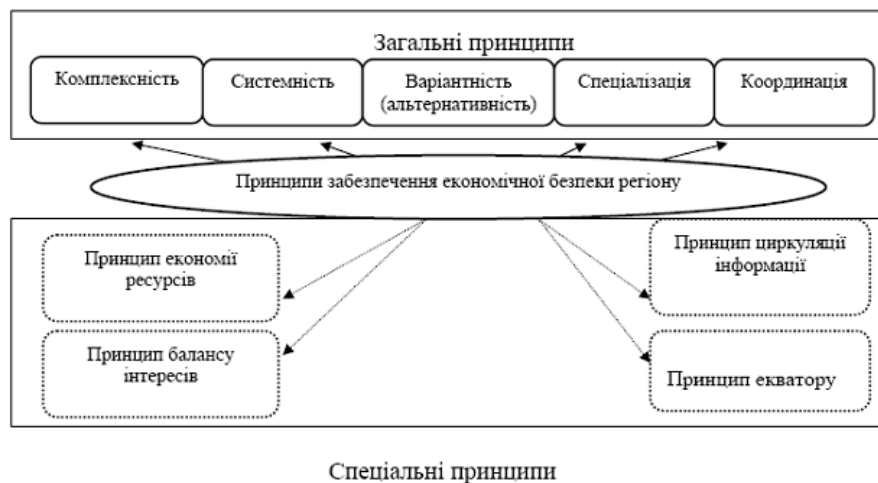

Рис. 1. Принципи забезпечення економічної безпеки регіону

- варіантності (альтернативності), або виявлення й обґрунтування декількох варіантів забезпечення економічної безпеки, з одного боку, розрахунку траєкторії соціально-економічного розвитку – з іншого варіативність інвестування, взаємодії з партнерами при зміні ринкової кон'юнктури та виклики економічних, соціальних, політичних суб'єктів дозволяють, використовуючи ефект „накладання” індивідуалізованих, інноваційних, ризикованих дій та їхньої результуючої складової, знаходиться постійно у просторі сумарної сприятливої ринкової кон'юнктури, забезпечуючи таким чином прискорений обіг капіталу, ресурсів праці, наднормовий прибуток і достатньо високий потенціал економічної безпеки [2];

- принцип координації (узгодження) зв'язків і стосунків усіх елементів економічної безпеки регіону. Координація потрібна для того, щоб складові елементи в умовах спеціалізації не дублювали один одного а виконували взаємно доповнюючі ролі[10];

- принцип спеціалізації елементів (розмежування функцій і операцій, що виконуються елементами); Спеціалізація дозволяє регіональній владі зосередитися на рішенні невеликого числа завдань і тим самим забезпечити ефективніший розподіл ресурсів[9].

Але для забезпечення економічної безпеки регіону в мінливому зовнішньому середовищі доцільним на нашу думку є використання спеціальних принципів до яких ми відносимо:

- принцип економії ресурсів (за рахунок оптимізації елементів, а також впорядкування виконуваних ними функцій і існуючих зв'язків).

Економічні загрози посилюються нерациональним використанням ресурсів. Недосконалість правових і економічних питань, що стосуються розмежування сфер ведення і повноважень між державним і регіональними рівнями управління відносно власності на природні ресурси і їх джерела (родовища і ін.), дають можливість безконтрольного їх використання.

- принцип циркуляції інформації. Усі елементи пронизані полями різної природи, через які передається накопичений досвід і інша інформація про стан внутрішнього і зовнішнього середовища як регіону в цілому так і окремих складових економічної безпеки.

- принцип балансу інтересів - забезпечується гармонійне і ефективне узгодження інтересів суб'єктів як локального так і загального середовища регіону. Зазначимо, що на сьогодні базовою консолідуючою умовою існування і розвитку соціального системного об'єкта є інтереси. В економічній, соціологічній, соціально-філософській літературі значна увага приділяється економічним інтересам, їх генезі, типології, способам та механізмам реалізації. Значно меншою мірою досліджена проблематика інтересів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки. Забезпечення економічної безпеки регіону можливе тільки тоді, коли враховуються інтереси всіх учасників процесу регіонального розвитку - підприємств, галузей, міст, населення тощо.

- принцип «екватору». При розробці управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки враховується їх вплив на довкілля і регіональних стейкхолдерів.

Екваторіальні принципи в нашому дослідженні є базовими орієнтирами, що використовуються для визначення соціальних та екологічних ризиків при розробці заходів щодо забезпечення економічної безпеки регіону.

Безпека будь-якого об'єкту, а в нашому дослідженні регіону проявляється за допомогою зміни його функцій. Зовнішнє середовище регіону можна умовно поділити на 3 рівня: макрорівень, мезорівень та мікрорівень. До факторів, які впливають на стан економічної безпеки регіону на макрорівні віднесено: світову глобалізацію економіки, світову тенденцію до регіоналізації, світову фінансову кризу. До факторів, які впливають на стан економічної безпеки регіону на мезорівні можна віднести наступні: державно-правове, інвестиційне, інноваційне, економічне, соціально-природне, природно-ресурсне середовище. До факторів, які впливають на стан економічної безпеки регіону на мікрорівні можна віднести наступні: рівень розвитку господарства регіону, історико-географічні та культурно-етнічні особливості регіону, інвестиційну привабливість та інноваційні можливості регіону[4].

На сучасне розуміння сутнісних властивостей, проявів та індикаторів економічної безпеки впливають процеси, які відбуваються в системі господарювання. Зокрема, зміни у відносинах власності значною мірою визначають сутнісні детермінанти і якісні властивості економічної безпеки [7].

Для забезпечення економічної безпеки регіону потрібен спеціальний інструментарій, використання якого дозволило б розробляти і вибирати найбільш прийнятні варіанти забезпечення економічної безпеки з урахуванням особливостей кожного регіону.

До індикаторів стану економічної безпеки регіону, побудованих з урахуванням названих вище принципів, нами були віднесені:

1. потужність (інтенсивність) розвитку регіону;
2. результативність функціонування;
3. рухливість окремих елементів регіону;
4. керованість на рівні регіону;
5. напрям зміни показників економічної безпеки.

Для оцінки інтенсивності розвитку та результативності функціонування економіки регіону в структурі регіонального економічного простору виділяють чотири типи процесів [7]:

- основні процеси, що характеризуються показниками випуску продукції лідируючими галузями регіону, їх фінансовим станом, об'ємом інвестицій в основний капітал;

- допоміжні процеси, до яких можна віднести розвиток засобів зв'язку і комунікацій, процеси, що характеризують підвищення рівня кваліфікації робочої сили і її рівень освіти;

- процеси життєзабезпечення, яке відбивається такими показниками, як інфраструктура території, рівень розвитку невиробничої сфери, стан споживчого ринку і соціальної сфери;

- процеси, що перешкоджають розвитку економіки регіону. Їх можна охарактеризувати такими показниками, як кількість збиткових підприємств, зношеність основних фондів, рівень безробіття і злочинності в регіоні, рівень забруднення довкілля і демографічні аспекти.

В умовах зміни соціально-економічного середовища співвідношення вказаних вище процесів може значно змінюватися і ця обставина здатна вплинути на порядок використання спеціальних принципів забезпечення економічної безпеки регіону.

Значним досягненням державного управління в Україні є Концепція державної регіональної політики. У результаті її прийняття більш чітко визначилися обов'язки держави відносно розвитку регіонів і в той же час відокремилася та конкретизувалася відповідальність самих регіонів за їх соціально-економічний розвиток [8].

У концепції позначено такі складові економічної безпеки регіону:

- економічна самостійність, що у першу чергу має виявлятися у здійсненні контролю за ресурсами регіону і можливості найбільш повного використання конкурентних переваг регіону;

- стабільність регіональної економіки, що передбачає надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування впливу дестабілізуючих факторів;

- здатність до розвитку і прогресу, тобто можливість самостійно реалізувати і захищати регіональні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну й інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал регіону[8].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, на нашу думку, критерії економічної безпеки регіону можуть бути визначені на основі вивчення його динамічних властивостей, які включають характеристику механізму управління а також стан зовнішнього і внутрішнього середовища. Через цю обставину з'являється можливість створення методів контролю за економічною безпекою, заснованих на моніторингу стану, тенденцій розвитку і властивостей економіки регіону, а також її механізму управління. Методи контролю можуть включати якісне вивчення ситуації і кількісну оцінку значень індикаторів економічної безпеки.

Таким чином, економічна безпека має забезпечуватися, насамперед, ефективністю самої економіки регіону, розширенням повноважень місцевого самоврядування, певною економічною автономією при оперативному прийнятті зважених управлінських рішень на окремих територіях країни. Нова регіональна політика має забезпечити розширення економічних можливостей і відповідальності регіональної влади шляхом глибокого перетворення форм і методів управління.

Перелік використаних джерел:

1. Ефремов К.И. Вопросы оценки экономической безопасности региона / К.И. Ефремов, Е.И. Георгадзе // Вопросы статистики. – №2. – 2002. – С.57-59.
2. Пономаренко В.С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование / Пономаренко В.С., Клебанова Т.С., Чернова Н.Л. – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 144с.
3. Реутов В.Е. Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій. [Електронне джерело] – Режим доступу до: www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=910.
4. Ткач С.М. Система економічної безпеки: регіональний аспект /С.М. Ткач. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com /4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm
5. Заблодська І.В. Доцільність дослідження проблем економічної безпеки. [Електронне джерело] – Режим доступу до: kneu.edu.ua/userfiles/ec_pidpr_th_pr_4/5/Zablodska.doc
6. Качала Т.М. Сутність економічної безпеки як основи сталого розвитку економічної системи / Т.М. Качала //Сучасні перспективи розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання: Монографія / за ред. проф. Мігус І.П. - Черкаси: ТОВ «Макалут». – Черкаси, 2012. – С. 27- 39.
7. Ткачова Н.М. Механізми державного регулювання регіональної економічної безпеки: Монографія / Н.М. Ткачова. – Донецьк: ВІК, ДонГУУ. – 2009. – 284 с.
8. Шнипко О.С. Економічна безпека багаторівневих систем: регіональний аспект / О. С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 288 с.
9. Шуршин В. О. Принципи формування системи індикаторів і показників економічної безпеки України / В. О. Шуршин // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – Вип. 12, ч. 2. – Кіровоград: КНТУ, 2007. – С. 376–380. – (Серія "Економічні науки").
10. Симонова О.Г. Актуальні проблеми регіональної економічної безпеки України // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 8. - С. 125-132.

References:

1. Jefremov K.I. (2002), “Voprosy otsenky ekonomicheskoy bezopasnosti rehyona” [Issues of estimation economical security of the region]/ K.I. Jefremov, E.I

Georgadze// *Issues of statistics*.- vol.2. pp.57-59.

2. Ponomarenko V.S., Klebanova T.S. and Chernova N.L. (2004), "*Ekonomicheskaia bezopasnost' rehyona: analiz, otsenka, prohnozyrovanye*" [Economic security of the region.: analysis, estimation, forecasting], ID INZHEK, Khar'kov, Ukraine

3. Economy nayka (2011), "Global regionalization as modern vector of developing of global economical transformations", available at: www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=910.

4. Rusnauka (2012), "System of economical security: regional aspect", available at: www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm

5. Ofitsijnyj sajt Kyivs'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu, "Expediency of investigation of problems economical security", available at: kneu.edu.ua/userfiles/ec_pidpr_th_pr_4/5/Zablodska.doc

6. Kachala T.M. (2012), "*Sutnist' ekonomichnoi bezpeky iak osnovy staloho rozvytku ekonomichnoi systemy*" [Essence economical security as basic of stable development of economical system]// Modern prospects of developing of the system of economical security of the state and subjects managing: Monograph / edited by professor Migus I.P.-Cherkasy, Makalut, Cherkasy, Ukraine - p.27-39.

7. Tkachova N.M.(2009), "*Mekhanizmy derzhavnoho rehulivannia rehional'noi ekonomichnoi bezpeky*" [Machineries of state of regulation of regional economical security]: Monograph, VIK DonGUU, Donetsk, Ukraine

8. Shnipko O.S. (2008), "*Ekonomichna bezpeka bahatorivneykh system: rehional'nyj aspekt*" [Economic security of manylevel systems: regional aspect] –Geneza, Kyiv, Ukraine

9. Shurshin V.O. (2007), "Pryntsypy formuvannia systemy indykatoriv i pokaznykiv ekonomichnoi bezpeky Ukrainy" [Principals of forming the system of indicators and indices economical security of Ukraine]. *Collection of scientific articles Kirovograd National Technical University*, Issue 12, part 2.- Kirovograd: KNTY, – p.376-380. – (Series "Economic Science").

10. Simonova O.G. (2005), "Aktual'ni problemy rehional'noi ekonomichnoi bezpeky Ukrainy" [Urgent problems of regional economical security of Ukraine]. // *Urgent problems of economy*.– vol. 8. - p. 125-132.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"